

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

М. П. Бутко, А. П. Неживенко, Т. В. Пепа

ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук, професора Бутка М. П.*

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

М. П. Бутко, А. П. Неживенко, Т. В. Пепа

ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук, професора Бутка М. П.*

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2016

УДК 159.98:33(075.8)
ББК 88.4+65.49я73
Б 93

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернігівського національного технологічного університету
(протокол № 6 від 29 червня 2016 р.)*

Рецензенти:

Чернюк Л. Г., доктор економічних наук, професор;
Бондаренко В. М., доктор економічних наук, професор;
Бушай І.М., доктор психологічних наук, професор.

*Творчий колектив висловлює щиру вдячність
ТОВ «Атілос» і особисто Анатолію Васильовичу Хрущу
за надану допомогу у виданні цієї книги*

Бутко М. П. Економічна психологія. [текст] навч. посіб. / За заг. ред. Бутка
Б 93 М. П. / М. П. Бутко, А. П. Неживенко, Т. В. Пепа – К. : «Центр учбової
літератури», 2016. – 232 с.

ISBN 978-617-673-485-7

У навчальному посібнику розкрито теоретичні та методичні засади економічної психології, визначено загальні закономірності й прояви індивідуальної та групової поведінки в різних ситуаціях економічного життя, а також фактори і механізми впливу економічних явищ на формування особистості і її поведінку.

Приділено особливу увагу ставленню людини до грошей, сприйняттю статків і бідності, підприємницької діяльності, бізнесу, фінансового сектору економіки.

Для студентів, викладачів та керівників всіх рівнів.

УДК 159.98:33(075.8)
ББК 88.4+65.49я73

ISBN 978-617-673-485-7

© Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В., 2016.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016.

УДК 159.98:33(075.8)
ББК 88.4+65.49я73
Б 93

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернігівського національного технологічного університету
(протокол № 6 від 29 червня 2016 р.)*

Рецензенти:

Чернюк Л. Г., доктор економічних наук, професор;
Бондаренко В. М., доктор економічних наук, професор;
Бушай І.М., доктор психологічних наук, професор.

*Творчий колектив висловлює щиру вдячність
ТОВ «Атілос» і особисто Анатолію Васильовичу Хрущу
за надану допомогу у виданні цієї книги*

Бутко М. П. Економічна психологія. [текст] навч. посіб. / За заг. ред. Бутка
Б 93 М. П. / М. П. Бутко, А. П. Неживенко, Т. В. Пепа – К. : «Центр учбової
літератури», 2016. – 232 с.

ISBN 978-617-673-485-7

У навчальному посібнику розкрито теоретичні та методичні засади економічної психології, визначено загальні закономірності й прояви індивідуальної та групової поведінки в різних ситуаціях економічного життя, а також фактори і механізми впливу економічних явищ на формування особистості і її поведінку.

Приділено особливу увагу ставленню людини до грошей, сприйняттю статків і бідності, підприємницької діяльності, бізнесу, фінансового сектору економіки.

Для студентів, викладачів та керівників всіх рівнів.

УДК 159.98:33(075.8)
ББК 88.4+65.49я73

ISBN 978-617-673-485-7

© Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В., 2016.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Тема 1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА	9
1. Об'єкт, предмет та методи економічної психології	9
2. Історія виникнення та розвитку економічної психології	15
3. Економічна психологія в системі наук	19
4. Економічна поведінка прийняття рішень	22
Тема 2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ	26
1. Базові методи дослідження в економічній психології	26
2. Основні типи поведінки індивідів	30
3. Мотиваційно-вольовий компонент економічної поведінки	34
4. Поведінкові особливості в кризових ситуаціях	37
Тема 3. ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ СПРИЙНЯТТЯ ГРОШЕЙ	42
1. Гроші як об'єкт психологічних досліджень	42
2. Типи й акцентуації особистості в контексті використання грошей	49
3. Фактори, що впливають на ставлення до грошей	51
4. Ставлення до грошей у різних соціальних групах населення . . .	55
Тема 4. ЕКОНОМІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	61
1. Психологічні передумови підприємництва	61
2. Етика та ідеологія підприємництва	68
3. Психологічний портрет підприємця	71
4. Підприємець та менеджер: психологічні умови поведінки	78
Тема 5. УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ЕКОНОМІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	81
1. Сутність і структура трудового потенціалу	81
2. Характеристика трудового потенціалу	83
3. Умови формування та розвитку трудового потенціалу	91
4. Фактори соціально-психологічного впливу на кадровий потенціал	95

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Тема 1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА	9
1. Об'єкт, предмет та методи економічної психології	9
2. Історія виникнення та розвитку економічної психології	15
3. Економічна психологія в системі наук	19
4. Економічна поведінка прийняття рішень	22
Тема 2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ	26
1. Базові методи дослідження в економічній психології	26
2. Основні типи поведінки індивідів	30
3. Мотиваційно-вольовий компонент економічної поведінки	34
4. Поведінкові особливості в кризових ситуаціях	37
Тема 3. ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ СПРИЙНЯТТЯ ГРОШЕЙ	42
1. Гроші як об'єкт психологічних досліджень	42
2. Типи й акцентуації особистості в контексті використання грошей	49
3. Фактори, що впливають на ставлення до грошей	51
4. Ставлення до грошей у різних соціальних групах населення . . .	55
Тема 4. ЕКОНОМІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	61
1. Психологічні передумови підприємництва	61
2. Етика та ідеологія підприємництва	68
3. Психологічний портрет підприємця	71
4. Підприємець та менеджер: психологічні умови поведінки	78
Тема 5. УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ЕКОНОМІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	81
1. Сутність і структура трудового потенціалу	81
2. Характеристика трудового потенціалу	83
3. Умови формування та розвитку трудового потенціалу	91
4. Фактори соціально-психологічного впливу на кадровий потенціал	95

Тема 6. РИНОК ПРАЦІ	100
1. Поняття праці як фактора виробництва.	100
2. Структура, моделі та функції ринку праці	103
3. Методи регулювання ринку праці.	110
4. Проблеми сучасного розвитку ринку праці в Україні.	112
Тема 7. ПСИХОЛОГІЯ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.	120
1. Основні підходи до професійного самовизначення особистості	120
2. Адаптація до праці та фактори її мотивації	123
3. Планування кар'єри.	130
4. Професіограма менеджера	139
Тема 8. ПСИХОЛОГІЯ СПОЖИВАЧА	148
1. Фактори споживацького вибору.	148
2. Типові ефекти споживацької поведінки	149
3. Моделі вибіркової поведінки споживача	150
4. Маркетингові дослідження поведінки споживачів	155
Тема 9. ФАКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СУБ'ЄКТІВ ФОНДОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО РИНКІВ.	158
1. Психологічні дослідження цікавості до фінансових ринків	158
2. Психологія поведінки платників податків	168
3. Загальні психологічні закономірності поведінки на біржі	180
4. Психологічний портрет брокера валютної біржі.	191
Тема 10. ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ПРОЯВ В ЕКОНОМІЦІ І ПСИХОЛОГІЇ	194
1. Економічна сутність та психологічні проблеми інновацій	194
2. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком	198
3. Роль освіти у розвитку національної інноваційної системи	205
4. Психологічні аспекти знаннєвої економіки	215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	225

Тема 6. РИНОК ПРАЦІ	100
1. Поняття праці як фактора виробництва.	100
2. Структура, моделі та функції ринку праці	103
3. Методи регулювання ринку праці.	110
4. Проблеми сучасного розвитку ринку праці в Україні.	112
Тема 7. ПСИХОЛОГІЯ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.	120
1. Основні підходи до професійного самовизначення особистості	120
2. Адаптація до праці та фактори її мотивації	123
3. Планування кар'єри.	130
4. Професіограма менеджера	139
Тема 8. ПСИХОЛОГІЯ СПОЖИВАЧА	148
1. Фактори споживацького вибору.	148
2. Типові ефекти споживацької поведінки	149
3. Моделі вибіркової поведінки споживача	150
4. Маркетингові дослідження поведінки споживачів	155
Тема 9. ФАКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СУБ'ЄКТІВ ФОНДОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО РИНКІВ.	158
1. Психологічні дослідження цікавості до фінансових ринків	158
2. Психологія поведінки платників податків	168
3. Загальні психологічні закономірності поведінки на біржі	180
4. Психологічний портрет брокера валютної біржі.	191
Тема 10. ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ПРОЯВ В ЕКОНОМІЦІ І ПСИХОЛОГІЇ	194
1. Економічна сутність та психологічні проблеми інновацій	194
2. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком	198
3. Роль освіти у розвитку національної інноваційної системи	205
4. Психологічні аспекти знаннєвої економіки	215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	225

ПЕРЕДМОВА

Проблеми модернізації суспільного розвитку продовжують бути актуальними в сучасному світі, про що засвідчує досвід навіть високо розвинутих країн. Для України, яка обрала шлях євроінтеграції, ці проблеми набувають особливої гостроти внаслідок оголення успадкованих та накопичених у трансформаційний період негативних наслідків у сфері економіки, соціального розвитку, освіти, науки, екології. На тлі військової агресії з боку Росії, наростання масштабів внутрішньої міграції та бідності широких верств населення погіршився психологічний стан українського суспільства.

Сучасна концепція людського розвитку виходить з того, що всі події, явища, які відбуваються в житті особистості, мають вплив на її розвиток та залежать від неї самої. Саме цим керувались автори цього посібника у підходах до викладу психологічного сприйняття найгостріших викликів нової моделі ринкової економіки. Адже навіть подолавши чверть століття власної державності значна частина населення України, серед якої багато молоді, не можуть збагнути природу високого безробіття, коливання валютного курсу, інфляційних процесів, знецінення грошей. Авторі поставили собі за мету довести передусім для студентів психологічні аспекти трансформаційних процесів у сфері економіки.

Економічна психологія – новий міждисциплінарний напрямок науки, який стрімко розвивається та спонукає поєднати принципи та прийоми економіки та психології для дослідження економічної поведінки особистості, взаємовідносин суб'єктів господарської сфери, окремих сфер економічної діяльності та регіонів.

Серед проблем, що потребують подальшого дослідження, – питання місця людини в системі продуктивних сил, структури економічної свідомості й проблем її формування; вивчення ставлення людини до різних форм власності; психологічні аспекти розподілу і споживання; кількісні та якісні характеристики потреб людини, закономірності їх зародження, розвитку, задоволення і відтворення; психологічні умови ефективності планування; розробка на основі психологічних досліджень концепцій і практичних рекомендацій, здатних вплинути на подальше підвищення якості життя людей.

На думку авторів головним завданням економічної психології виступає економічна свідомість, під якою розуміється вищий рівень відображення економічних відносин людиною.

ПЕРЕДМОВА

Проблеми модернізації суспільного розвитку продовжують бути актуальними в сучасному світі, про що засвідчує досвід навіть високо розвинутих країн. Для України, яка обрала шлях євроінтеграції, ці проблеми набувають особливої гостроти внаслідок оголення успадкованих та накопичених у трансформаційний період негативних наслідків у сфері економіки, соціального розвитку, освіти, науки, екології. На тлі військової агресії з боку Росії, наростання масштабів внутрішньої міграції та бідності широких верств населення погіршився психологічний стан українського суспільства.

Сучасна концепція людського розвитку виходить з того, що всі події, явища, які відбуваються в житті особистості, мають вплив на її розвиток та залежать від неї самої. Саме цим керувались автори цього посібника у підходах до викладу психологічного сприйняття найгостріших викликів нової моделі ринкової економіки. Адже навіть подолавши чверть століття власної державності значна частина населення України, серед якої багато молоді, не можуть збагнути природу високого безробіття, коливання валютного курсу, інфляційних процесів, знецінення грошей. Авторі поставили собі за мету довести передусім для студентів психологічні аспекти трансформаційних процесів у сфері економіки.

Економічна психологія – новий міждисциплінарний напрямок науки, який стрімко розвивається та спонукає поєднати принципи та прийоми економіки та психології для дослідження економічної поведінки особистості, взаємовідносин суб'єктів господарської сфери, окремих сфер економічної діяльності та регіонів.

Серед проблем, що потребують подальшого дослідження, – питання місця людини в системі продуктивних сил, структури економічної свідомості й проблем її формування; вивчення ставлення людини до різних форм власності; психологічні аспекти розподілу і споживання; кількісні та якісні характеристики потреб людини, закономірності їх зародження, розвитку, задоволення і відтворення; психологічні умови ефективності планування; розробка на основі психологічних досліджень концепцій і практичних рекомендацій, здатних вплинути на подальше підвищення якості життя людей.

На думку авторів головним завданням економічної психології виступає економічна свідомість, під якою розуміється вищий рівень відображення економічних відносин людиною.

Об'єктом економічної психології є процеси, що діють в мікро-, макро- та мезоекономічному середовищі, де індивіди і групи одночасно проявляються в якості учасників і організаторів виробництва, власників, акціонерів, найманих працівників, менеджерів, покупців, тобто людей в різних ролях в умовах відкритості ринку.

Предметом економічної психології є теоретико-методологічні і прикладні закономірності та особливості прояву індивідуальних і групових психологічних якостей в економічному середовищі, а також чинники і механізми впливу економічних явищ на формування поведінки особистості в ринковому середовищі.

В рамках мікроекономіки досліджуються економічні та психологічні поведінки людей та сфери малого бізнесу в умовах конкуренції.

Виходячи з уявлень про відносно стійку економічну реальність дослідження дає відповідь на запитання як налагодити економічну діяльність, підвищивши ефективність її результатів.

Мікроекономічна психологія намагається враховувати людський чинник в економічній поведінці через характеристику особистості, особливості її поведінки, прояв схильностей до ухвалення рішень у сфері сімейного бюджету; економічної соціалізації дітей; формування психології споживача і клієнта та різних видів підприємницької діяльності на рівні господарюючих суб'єктів.

В рамках макроекономіки досліджуються психологічні наслідки глобальних економічних тенденцій на економічну поведінку господарюючих суб'єктів та окремих людей через інвестиційний клімат, інфляцію, безробіття, тінізацію економіки, корупцію, кризові явища та економічну залежність.

У макроекономіці фігурують економічні об'єкти окремих держав, транснаціональних корпорацій, політико-економічних союзів тощо.

Напрямки дослідження економічної психології на мезорівні найбільш складні, оскільки вони зачіпають інтереси різних верств населення, яке проживає на конкретній території. Окрім того, продуктивні сили нині розвиваються не в умовах галузевої орієнтації, а в напрямі локалізаційної структуризації. Саме на мезорівні формується інвестиційна привабливість, створюються сучасні інноваційні структури, створюються нові робочі місця, особливо в нетрадиційних сферах господарської діяльності.

Виключно на мезорівні функціонують технопарки, технополіси, кластери, логістичні платформи, індустріальні парки, налагоджується транскордонне співробітництво.

Основними завданнями вивчення курсу «Економічна психологія» є:

Об'єктом економічної психології є процеси, що діють в мікро-, макро- та мезоекономічному середовищі, де індивіди і групи одночасно проявляються в якості учасників і організаторів виробництва, власників, акціонерів, найманих працівників, менеджерів, покупців, тобто людей в різних ролях в умовах відкритості ринку.

Предметом економічної психології є теоретико-методологічні і прикладні закономірності та особливості прояву індивідуальних і групових психологічних якостей в економічному середовищі, а також чинники і механізми впливу економічних явищ на формування поведінки особистості в ринковому середовищі.

В рамках мікроекономіки досліджуються економічні та психологічні поведінки людей та сфери малого бізнесу в умовах конкуренції.

Виходячи з уявлень про відносно стійку економічну реальність дослідження дає відповідь на запитання як налагодити економічну діяльність, підвищивши ефективність її результатів.

Мікроекономічна психологія намагається враховувати людський чинник в економічній поведінці через характеристику особистості, особливості її поведінки, прояв схильностей до ухвалення рішень у сфері сімейного бюджету; економічної соціалізації дітей; формування психології споживача і клієнта та різних видів підприємницької діяльності на рівні господарюючих суб'єктів.

В рамках макроекономіки досліджуються психологічні наслідки глобальних економічних тенденцій на економічну поведінку господарюючих суб'єктів та окремих людей через інвестиційний клімат, інфляцію, безробіття, тінізацію економіки, корупцію, кризові явища та економічну залежність.

У макроекономіці фігурують економічні об'єкти окремих держав, транснаціональних корпорацій, політико-економічних союзів тощо.

Напрямки дослідження економічної психології на мезорівні найбільш складні, оскільки вони зачіпають інтереси різних верств населення, яке проживає на конкретній території. Окрім того, продуктивні сили нині розвиваються не в умовах галузевої орієнтації, а в напрямі локалізаційної структуризації. Саме на мезорівні формується інвестиційна привабливість, створюються сучасні інноваційні структури, створюються нові робочі місця, особливо в нетрадиційних сферах господарської діяльності.

Виключно на мезорівні функціонують технопарки, технополіси, кластери, логістичні платформи, індустріальні парки, налагоджується транскордонне співробітництво.

Основними завданнями вивчення курсу «Економічна психологія» є:

- сформувати базову систему наукових знань у галузі економічної психології, сучасних концепцій та актуальних проблем теорії та практики цієї навчальної дисципліни;

- привити навички теоретичного аналізу проблем економічної психології, які є актуальними в умовах відкритої економіки;

- підвищити рівень економічної компетентності студентів у ставленні до поведінки суб'єктів господарської діяльності;

- сформувати критерії емпіричних досліджень економічних явищ на різних ієрархічних рівнях;

- опанувати сутність знань економіки та окреслити шляхи подолання проблем її становлення в Україні.

Навчальний посібник зорієнтований на підготовку бакалаврів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво», 0306 «Менеджмент».

У результаті вивчення курсу «Економічна психологія» студенти повинні **знати**:

- історію розвитку економічної психології як системи наукового знання;

- основні концепції економічної психології;

- варіативність економічної поведінки індивіда і соціальних груп у сфері економічного життя;

- моделі психологічного ставлення до економічної проблематики, які є наслідком не лише раціональних інтересів, але й ірраціональних причин;

- економічну сутність та психологічні аспекти інновацій.

У результаті вивчення курсу «Економічна психологія» студенти повинні **уміти**:

- орієнтуватись у психологічних аспектах проблем фінансів і грошового обігу, споживчої поведінки, економічної політики;

- знаходити і аналізувати психологічні чинники, що впливають на економічну активність;

- прогнозувати можливі наслідки впливу психологічних чинників на різні форми економічної поведінки;

- акцентувати увагу на індивідуальних відмінностях економічної поведінки окремих суб'єктів у трансформаційних умовах;

- використовувати отримані знання для формування власної економічної поведінки.

Структура, послідовність і взаємозв'язок тем спрямовані на реалізацію концепції посібника – сприяти підготовці нової генерації менеджерів, економічних психологів, здатних успішно працювати у ринкових умовах.

Авторський колектив формував посібник на засадах синергії з урахуванням власного наукового і практичного досвіду.

- сформувати базову систему наукових знань у галузі економічної психології, сучасних концепцій та актуальних проблем теорії та практики цієї навчальної дисципліни;

- привити навички теоретичного аналізу проблем економічної психології, які є актуальними в умовах відкритої економіки;

- підвищити рівень економічної компетентності студентів у ставленні до поведінки суб'єктів господарської діяльності;

- сформувати критерії емпіричних досліджень економічних явищ на різних ієрархічних рівнях;

- опанувати сутність знань економіки та окреслити шляхи подолання проблем її становлення в Україні.

Навчальний посібник зорієнтований на підготовку бакалаврів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво», 0306 «Менеджмент».

У результаті вивчення курсу «Економічна психологія» студенти повинні **знати**:

- історію розвитку економічної психології як системи наукового знання;

- основні концепції економічної психології;

- варіативність економічної поведінки індивіда і соціальних груп у сфері економічного життя;

- моделі психологічного ставлення до економічної проблематики, які є наслідком не лише раціональних інтересів, але й ірраціональних причин;

- економічну сутність та психологічні аспекти інновацій.

У результаті вивчення курсу «Економічна психологія» студенти повинні **уміти**:

- орієнтуватись у психологічних аспектах проблем фінансів і грошового обігу, споживчої поведінки, економічної політики;

- знаходити і аналізувати психологічні чинники, що впливають на економічну активність;

- прогнозувати можливі наслідки впливу психологічних чинників на різні форми економічної поведінки;

- акцентувати увагу на індивідуальних відмінностях економічної поведінки окремих суб'єктів у трансформаційних умовах;

- використовувати отримані знання для формування власної економічної поведінки.

Структура, послідовність і взаємозв'язок тем спрямовані на реалізацію концепції посібника – сприяти підготовці нової генерації менеджерів, економічних психологів, здатних успішно працювати у ринкових умовах.

Авторський колектив формував посібник на засадах синергії з урахуванням власного наукового і практичного досвіду.

Висловлюємо слова щирої вдячності рецензентам – економістам, зокрема Заслуженому діячеві науки і техніки України, доктору економічних наук, професору Чернюк Л.Г. та доктору економічних наук, професору Бондаренку В.М. за вимогливе ставлення і слушні пропозиції до структури і викладу матеріалів окремих тем.

Неоціненну допомогу у гармонізації психологічних аспектів поведінки економічних агентів з сучасними реаліями розвитку вітчизняної господарської системи надав авторам доктор психологічних наук, професор Бушай І.М.

Будемо вдячні всьому читацькому загалу за зауваження і пропозиції до змістовного наповнення і структурної побудови посібника, які обов'язково будуть враховані в наступних його виданнях.

Висловлюємо слова щирої вдячності рецензентам – економістам, зокрема Заслуженому діячеві науки і техніки України, доктору економічних наук, професору Чернюк Л.Г. та доктору економічних наук, професору Бондаренку В.М. за вимогливе ставлення і слушні пропозиції до структури і викладу матеріалів окремих тем.

Неоціненну допомогу у гармонізації психологічних аспектів поведінки економічних агентів з сучасними реаліями розвитку вітчизняної господарської системи надав авторам доктор психологічних наук, професор Бушай І.М.

Будемо вдячні всьому читацькому загалу за зауваження і пропозиції до змістовного наповнення і структурної побудови посібника, які обов'язково будуть враховані в наступних його виданнях.